

նակին Ռուսաց, ու թողնե՛րէն մէկն, ութ տարուան գեղանի օրիորդիկ մը. յետոյ տարաւ եւրոպական տարագրու կահաւորեալ ընդունելութեան սրահն, ուր սուրճ հրամցուցին մեզ: Ի՞ր պարզասիրութեամբ, շնորհալի ու համարձակ վարմամբ՝ շատ համակրելի անձ մ'է իշխանը:

Մեծ ծախքերով դաստիարակել տուած է որդիքն, մանչ ու աղջիկ, յուսմունս կենդանի լեզուաց. բնագիտական ու բնական գիտութեանց, մատենագրութեան, երաժշտութեան, և այլն. նոյն իսկ այժմ՝ իր քովն է՝ աղոց նախկին ուսուցչաց մէկն, գաղղիացի մը, որ ծերութեան օրերը հանգիստ ու խաղաղ կ'անցընէ՝ ընտիր ու սիրելի գերգաստանին հիւրասէր խնամքն վայելելով:

Կը շարունակուի

ԳԵՈՐԳ ԳԱՍԵԼԼԵՐ

ԲԱՐԵՐԱՐ ԵՂԻՍԱԲԵԹՈՒՊՕԼՍՈՅ

Եթէ բարերարութիւնը վսեմ գործ է և գովասանաց արժանի, ուղղախոհ և ճշմարիտ մարդկութեան բարոյական և բնական պարտքն է զանոնք յերկինս բարձրացնել, որ իրենց բարեգործութեամբը կարօտելոց երջանկութեան ամրափակ դռները կը բանան: —

Գրիգոր Ուղտեան (Տէվէճեան) ազգաւ հայ՝ ծնեալ ի Գաղատիա, թողլով իւր հայրենիքը, Դրանսիականիոյ Եղիսաբեթուպօլիս քաղաքը քաշուեցաւ բնակութեամբ, ուր և ծանօթանալով Աննա Լիմպօեանի հետ, մէջերնին սիրոյ և մոտեմոլթեան կապը օր ըստ օրէ զօրանալով՝ օրինաւոր ամուսնական լծով կապուեցան իրաւուն հետ:

Ըստ վկայութեան իրենց ամուսնական վաւերագրոյն, յորում Ռօպէր Թուրքեան, Ղուկաս Էօտվէշեան ինչպէս նաև Եղիսաբեթուպօլիս աւագերէց Միլբայէլ Տանիէլեան իբրև վկայ, իրենց ստորագրութեամբը կը հաստատեն, թէ իւր ամուսնութեան առթիւ

իբր օժիտ 1000 (հազար) ֆիորին աւստրիական ստացաւ կնոյնը հետ։ Ասոնցմէ ծնաւ անմոռանալի յիշատակաց արժանի՝ մեծ բարերարն Եղիսաբեթուպօլսոյ հայ հասարակութեան Գէորգ Գամէլէր, որն որ Ուղտեան մականունը Գամէլէրի փոխադրեց, —

Ինքը Վիէննա կը բնակէր, և հոն իբր վաւերական թարգման արեւելեան բարձրագոյն ատենին Վիէննայի, 1790 յունիսի 5-ին տէրութենէ ստացած գրաւոր հաստատութեանը վրայ, այլ ևս ոչ Ուղտեան, այլ Գամէլէր մականունը սկսեր է գործածել։ Անտաւակոյս այս ընտանիքը ուղտերու վաճառականութեամբ կամ ուղտերով մեծամեծ առևտուրներ բրած պիտի ըլլայ յարեւել, և իւր ազնուական յառաջադիմութեամբը՝ հոն պատուաւոր աստիճանի հասած, որոյ ստուգութիւնը կը հաստատէ իւր ազնուական ընտանեաց կնիքը, որուն վրայ արիւն՝ և ուղտապանի մը գլուխ կ'երևի գրոյմեալ։

Եղիսաբեթուպօլսոյ հայ հասարակութեան այս անմոռանալի մեծ բարերարը՝ 1838 փետրուար 5-ին, բազմարդիւն կենացը 74-դ տարին կնքելով իւր անցաւոր ընթացքը ի Վիէննա, ինչպէս կենդանութեանը ատեն, նոյնպէս նաև յետ մահուան՝ չի մոռցաւ իւր ազգայինները թողուլ անմխիթար։

Վիէննայի Լիբօգրադաք արուարձանին Ֆէրտինանտ փողոցին մէջ ունեցած ընդարձակ պալատը՝ անոր վերաբերեալ շարժուն և անշարժ ստացուածներովը հանդերձ՝ կտակաւ թողուց Եղիսաբեթուպօլսոյ հայ-հասարակութեան, որ նշան է և անմահական յիշատակ իւր անգուգական վեհանձն սիրոյն՝ զոր ունէր իւր ազգայնոց նկատմամբ թէ ի կենդանութեան և թէ յետ մահուան։ — Լուսաւորէ բարեաց Պարգևատուն ազգասէր հոգին, որոյ բարերարութեամբը շատ ու շատ ազգային շիջեալ լապտերներ կ'արծարծին և պիտի արծարծին բոցով ի գիտութիւնս և յարուստս, և շատ ու շատ կենաց ծանրութեամբ պաշարած առանձնականք և ընտանիք կը թեթևեցնեն իրենց տառապանաց բեռը, և պիտի թեթևցնեն։

Այս ճոխ ժառանգութեան մատակարարութիւնը, 1840-ին Եղիսաբեթուպօլսոյ հայ-հասարակութիւնը միաբան հաւանութեամբ, քաղաքին երկրորդ բարերարին՝ Սիմէոն Գապտէպօսեանի յանձնեց, խնդրելով իրեն ազդու միջնորդութիւնը և փութալան խնամքը ի կարգադրութիւն այս անակնկալ ժառանգութեան։ Ամենայն սիրով յանձնառու եղաւ Սիմէոն Գապտէպօսեան առ ինքն եղած առաջարկութեան, և ժրալան աշխատութեամբը հասնելով իւր և ժառանգորդաց նպատակին, ետեւ ինկաւ համոզել քաղքին հայ-հասարակութիւնը, որ ստացած ժառանգութեան եկամուտը գործածուի ազգային այն երիտասարդաց ի նպաստ, որոնք լաւ

ևս դաստիարակուելու և ուսմունքնին կատարելագործելու նպատակաւ վիէննա պիտի զրկուին։ Մինչդեռ Գապտէպօեանի այս առաջարկութիւնը լուծուելու վրայ էր, ինքը յա՛կարծական հիւանդութեամբ տկարանալով, ստիպուեցաւ հրաժարել և թողուլ յանձն առած պաշտօնը, որ յետոյ շատ նեղութեանց և դժուարութեանց պատճառ եղաւ։

Եղիսաբեթուպօլսոյ Հայ-հասարակութեան վերջապէս անհուն խնամք Բարձրելոյն՝ նեղելոց օգնութեան հասնելով, 1873-ին վիէննայի աշխարհահանդէսը հանեց մէջտեղ, զոր Եղիսաբեթուպօլսոյ Հայ-հասարակութիւնը յարմար առիթ սեպելով, վասն զի աշխարհահանդիսին պատճառաւ վիէննայի շէնքերուն գինը արտաքոյ կարգի բարձրացաւ, 1872-ին ծախեց իւր մեծ բարերարէն ժառանգած պալատը 82, 355 ֆիօրինի աւստրիական, և ամբողջ դրամագլուխը Դրանսիականիոյ Սիպին քաղաքին դրամասեղանը (banque) գետեղեց՝ 5 առ հարիւր շահով։

Եղիսաբեթուպօլսոյ պէս փոքր քաղաքին, որոյ բնակիչքը հազիւ 3000-ի կը հասնին, և ասոնցմէ 500-ի չափ միայն ազգային են, գեղեցիկ դրամագլուխ մըն է վերոյիշեալ ժառանգութիւնը, որոյ տարեկան եկամուտը չափաւոր նպաստի դուռ մըն է կարօտեալ ազգայնոց, որոնք պէտք ունին և փափաք մարդ ըլլալու, բայց չունին կարողութիւն։

Այս ամէնը կարգի մտնելէն ետեւ, ժառանգութեան իրաւանց նկատմամբ զանազան տարաձայնութիւններ վրդովեցին դարձեալ Եղիսաբեթուպօլսոյ անվեհեր Հայ-հասարակութիւնը։ Բայց որոյ յոյսը Բարձրելոյն անյաղթ աջն է, ու չէ մարդկային անշուք զօրութիւնը, անընկճելի է և ընդդէմ՝ բիւրաւոր մարդկանց ահեղասատ զինուց և որոգայթից։

Մինչդեռ այս ահարկու յուզմանց մէջ կը տաքնապէր յիշեալ քաղաքին Հայ-հասարակութիւնը, յարոյց Աստուած քաղաքին պատուաւոր ազգայիններէն մէկը՝ Ստեփան Զիգիեան, որն որ այն միջոցին Եղիսաբեթուպօլսոյ երեսփոխանն էր Պոտսդամի ընդհանուր ժողովարանը, ուր ամենայն ճիշդ, ազգասիրութիւնը և իմաստութիւնը թափելով, պարզեց վերջապէս յաղթութեան դրօշը։ Վասն զի տէրութեան օրինքը հաստատուեցաւ, որ Գամէլէրեան ժառանգութեան՝ ը տէր ըլլալու՝ մի միայն Եղիսաբեթուպօլսոյ Հայ-հասարակութիւնը, ըստ կտակագրին, ունի իրաւունք, որոյ մատակարարութիւնը՝ տէրութեան նախարարը, ինչպէս նաեւ Դրանսիականիոյ թեմական եպիսկոպոսը՝ 12 անգամներէ բաղկացած տեսչութեան մը յանձնեցին։ Յիշեալ տեսչութեան ընտրութիւնը՝ Եղիսաբեթուպօլսոյ Հայ-հասարակութեան ձեռքն է ըստ սահմանադրութեան իւրեանց, զոր 1876-ին հաստատեցին ընդհանուր ժողովով, և իշխանութիւննին 3 տարի կը տէն։ —

վերոյիշեալ 82, 355 ֆիօրին դրամագլուխը, տեսչութեան արթուն ու հաւատարիմ մատակարարութեամբը աճելով, այսօրուան օրը 94,000 ֆիօրինի կը հասնի: Գամէլլէրեան ներկայ տեսչութեան գահեւէցը՝ զօրաց բանակի ազգային բժիշկն է, Ստտուածատուր Վօլֆեան, որ բոլոր քաղաքայնոց սիրտը յինքն գրաւած է իւր բժշկական ճարտարութեամբը և սիրելի բարբոյժը: « Արժանի է մշակն վարձու իւրոյ »: —

Ի դոյզն փոխարէն մեծ բարերարին Գամէլլէրի, տարուէ տարի յուլիսի 15-ին հանգիսաւոր ձայնաւոր պատարագ կը մատուցուի քաղաքին մայր եկեղեցին՝ ի նպաստ հոգւոյն, և ննջեցելոց պաշտօն, յորում մեծ բազմութիւն ներկայ կը գտնուին յազգայնոց՝ յիշելով՝ յաղօթս՝ իրենց անմոռանալի բարերարը Գէորգ Գամէլլէրեան: —

Ի գիտութիւն ընթերցող հասարակութեան կը նշանակենք հոս համառօտիւ՝ թէ ի՞նչ կերպով և ի՞նչ նպատակի կը գործածուի 94,000 ֆիօրին դրամագլխոյն շահը, ըստ սահմանեալ օրինաց Գամէլլէրեան տեսչութեան:

Այն ուսանողք՝ մանչ կամ աղջիկ, որոնք աղքատ են և ուսման ընթացքին աւարտելու համար՝ կը ստիպուին օտար տեղ երթալ, լաւագոյն վկայագիր ունեցողներն կրնան մասնակից ըլլալ բարերարին նպաստին, բաւական է որ եղիսարեթուպօսեցի ըլլան և ազգային. իսկ եթէ չի գտնուին յեղիսարեթուպօսիս լաւ վկայագրով ուսանողք, իրաւունք ունին և կրնան մասնակից ըլլալ այդ բարեաց և օտար քաղաքացւոց զաւակները՝ միայն թէ ազգային ըլլան, և գովասանաց արժանի վաւերական վկայագիր ունենան: — Իւրաքանչիւր ուսանող որ կը վայելէ բարերարին շնորհքը, պարտական է ուսումնական տարւոյն վերջը ներկայացնել ստացած վկայագիրը Գամէլլէրեան տեսչութեան: Իսկ ուսանողն եթէ որ և իցէ ուսման մէջ երկրորդ կարգի վիճակ ունենայ, կը կորսնցնէ ստացած բարիքը: Մասնակից են դարձեալ Գամէլլէրեան բարեաց՝ անանկացեալ ազգայինք, այրիք, հարսնացու աղքատին օրիորդք, միով բանիւ որոնց վրայ կը ծանրանայ կենաց բեռը, և կարօտ են դրամական օգնութեան: Ասոնցմէ զատ՝ Գամէլլէրեան տեսչութիւնը ունի իւր խնամոց ներքեւ աղքատանոց մը յեղիսարեթուպօսիս, ուր մասնաւոր կանոնաց համեմատ կը բնակին ու կը կերակրուին առ ժամս 10 անձինք, որոնք առ տկարութեան կամ առ ծերութեան կարող չեն իրենց ամէնօրեայ ապուստը հոգալ: —

Այսպիսի վսեմ բարեգործութեան մը անգին բարերարի առ նունը արժան է յարեկելոց ի մուտս նորին հռչակել: Հ. Ն. Ջ.